Olli Mäenpää
9.10.2020

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 139/2020 vp)

Väliaikaisten rajoitusten jatkamisen perusteet

Hallituksen esityksen mukaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 14/2020 vp) säädettyjen väliaikaisesti voimassa olevien tartuntatautilain 58 a, 58 b ja ja 91 §:n 1 momentin säännösten voimassaoloa jatkettaisiin 28.2.2021 saakka. Väliaikaisesti voimassa olevan tartuntatautilain 58 a §:n mukaan valtioneuvosto säätää asetuksella ravitsemistoimintaa koskevista tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömistä rajoituksista, joiden perusteet on määritelty kyseisessä pykälässä. Säännösten noudattamisen valvonnasta säädetään 58 b §:ssä.

Esityksen perustelujen mukaan tarkoituksena on tulevaisuudessa siirtyä sääntelyyn, jossa elinkeinotoimintaa koskevista rajoituksista tartuntataudin leviämisen estämiseksi päättäisivät laissa säädettyjen kriteerien mukaan kunnat ja aluehallintovirastot. Myös ravitsemistoimintaa koskevat rajoitukset määräytyisivät tämän lainsäädännöllisen mallin mukaan. Koska viranomaisten päätöksiin perustuvan lainsäädännön eduskuntakäsittely alkaisi aikaisintaan lokakuussa 2020 ja ravitsemistoimintaa koskevien rajoitusten tulisi perusteluissa esitetyn arvion mukaan olla voimassa keskeytyksittä 31.10.2020 jälkeen, hallituksen esitys perustuu tässä vaiheessa tartuntatautilain 58 a ja 58 b §:n mukaisen väliaikaisen sääntelyn voimassaolon jatkamiseen. Sääntelyn jatkuvuuden turvaamista voidaan sinänsä pitää hyväksyttävänä perusteluna väliaikaisen sääntelyn voimassa olon jatkamiselle, joskaan sitä ei yksinään voi pitää riittävänä perusteluna ehdotetulle sääntelylle.

Jatkettavaksi ehdotettujen rajoitusten tavoitteena on edelleen väestön terveyden suojeleminen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen estämällä maahan levinneen vaarallisen tartuntataudin leviämistä. Kaikkien rajoitusten jatkamisen asiallisena perusteluna on esityksen mukaan tieto siitä, että ”koronavirustauti tarttuu helposti tilanteissa, joissa ihmiset viettävät vapaa-aikaansa pitkään ja ahtaissa tiloissa ja joissa on paljon ihmisiä tiiviissä kontaktissa. Ravitsemisliikkeet ovat sekä kansainvälisten että kotimaisten kokemusten mukaan tartunnan leviämiselle riskin muodostavia tiloja.” Asiakkaiden sijoittamiseen ja asiakkaiden välisen etäisyyden ylläpitämiseen ja hygieniasta huolehtimiseen liittyvien velvollisuuksien samoin kuin toiminnan suunnittelua koskevan velvollisuuden tarkoituksena on varmistaa sellainen ravitsemistoiminnan perustaso, jolla tartuntatau-

din leviämistä epidemian aikana estetään. ”Ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa koskevien rajoitusten tarkoituksena on rajoittaa asiakkaiden altistumisaikaa ja -tapoja sekä sisä- että ulkotiloissa silloin, kun ravitsemisliikkeissä tyypillisesti ilta- ja yöaikaan nautitaan yhdessä alkoholijuomia tai jolloin ravitsemisliikkeen asiakkaat muutoin voisivat olla päihtyneitä.” (s. 9).

Esitettyjä perusteluja voidaan pitää varsin painavina. Perustuslakivaliokunnan aikaisempaa hallituksen esitystä koskevan lausunnossa arvioitiin, että lakiehdotukseen sisältyvistä määräaikaisista toimenpiteistä voitiin tuolloin vallitsevissa olosuhteissa säätää perusoikeusrajoituksina, kunhan sääntely täytti kaikilta osin perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoittamisedellytykset (PeVL 14/2020 vp, s. 4).

Vallitsevien olosuhteiden kannalta voidaan todeta, että tällä hetkellä epidemian kiihtymisen ja joillain alueilla leviämisen voidaan arvioida muodostavan samantasoisen riskin kuin perustuslakivaliokunnan arvioidessa tilannetta toukokuun lopulla 2020. Esityksen perustelujen (s. 10-11) mukaan rajoitusten terveysvaikutusten arvioidaan olevan positiivisia. Koska ehdotetut rajoitukset vaikuttaisivat ravitsemisliikkeisiin eri tavoin siitä riippuen, onko kyseessä ruokaravintola, kahvila, baari, yökerho tai pääasiassa take away -ruokaa tarjoava ruokakioski, ravintola-alan toimijoita edustavan järjestön mukaan säännöksissä on otettu huomioon toimialan erityispiirteet ja käytännön toiminta. Ravintoloissa on sopeuduttu hyvin lainsäädäntöön ja vastuullisesti toimivat ravintolat ovat soveltaneet lainsäädäntöön liittyvää omavalvontaa. Nämä näkökohdat huomioon ottaen samansisältöisten rajoitusten määräaikaiselle jatkamiselle voidaan katsoa olevan perustuslain kannalta riittävät edellytykset.

Lailla säätämisen vaatimus

Arvioidessaan väliaikaisten rajoitusten säätämiseen johtanutta hallituksen esitystä perustuslakivaliokunta katsoi ehdotetun sääntelyn täyttävän osin myös perusoikeuksien rajoittamiseen kohdistuvan lailla säätämisen vaatimuksen. Sääntelyä oli kuitenkin välttämätöntä muuttaa niin, että laista käyvät ehdotettua täsmällisemmin ilmi toiminnanharjoittajien velvollisuudet, joista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tällaiset muutokset olivat edellytyksenä sille, että lakiehdotus voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 14/2020 vp, s. 6).

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään (StVM 11/2020 vp) olennaisesti ja yksityiskohtaisesti muokannut 58 a §:ää niin, että voimassa olevasta 58 a §:stä käyvät riittävällä täsmällisyydellä ilmi toiminnanharjoittajien velvollisuudet, joista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Näin muotoillun sääntelyn määräaikaiselle jatkamiselle ei ole estettä myöskään lailla säätämisen vaatimuksen kannalta.